

A rustic wooden door with a large, rusty metal lock and a wooden handle. The wood is weathered and shows signs of age. The lock is made of dark, rusted metal and has a keyhole. The handle is a simple wooden rod. The overall scene is warm and inviting, suggesting a traditional or historical setting.

Vilafranca
Entra i disfruta

■ SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Vilafranca és el municipi situat més al sud de la comarca d'Els Ports, amb una extensió de 93.74 km² i una població de 2.603 habitants.

Es troba ubicat als contraforts més orientals del Sistema Ibèric, a 1.126 metres sobre el nivell del mar.

La cota més baixa, amb 730 m, és al llit del Riu Montlleó, al mas de la Ferranda. El Tossal dels Montllats amb 1.643 m és el tercer cim més alt de la Comunitat Valenciana i el punt més alt del terme i de la comarca.

■ SITUACIÓN GEOGRÁFICA

Vilafranca es el municipio situado más al sur de la comarca de Els Ports, con una extensión de 93.74 km² y una población de 2.603 habitantes.

Se encuentra ubicado en las estribaciones más orientales del Sistema Ibérico, a 1.126 metros sobre el nivel del mar.

La cota más baja, situada a 730 metros, está en el río Montlleó, en la masía de la Ferranda. El Tossal dels Montllats con 1.643 metros marca el techo del término municipal, siendo el tercer punto más alto de la Comunidad Valenciana y el punto más alto de la comarca.

■ **ECONOMIA** **DE RAMADERS A INDUSTRIALS, PASSANT PER TRACTANTS.**

A l'Edat Mitjana el principal recurs econòmic era la ramaderia ovina i la llana. Durant el segle XVIII i sobretot al segle XIX, molts vilatans es dedicaven al tracte de cavalleries. Els tractants van ser els que li van donar a la vila un aire de modernitat. Vilafranca es va transformar en un poble emprenedor, negociant i mercantil.

Actualment el suport de l'economia local segueix sent la indústria, especialment la tèxtil i la de la fusta.

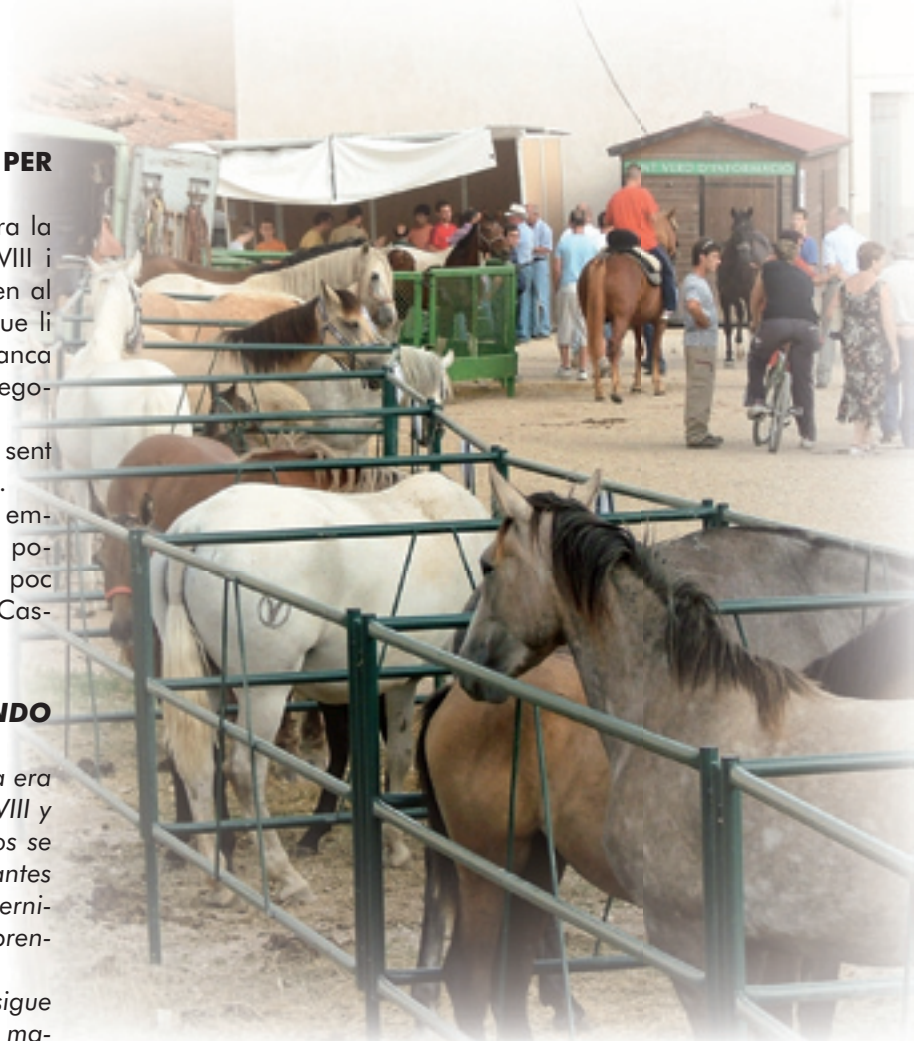
Al voltant d'aquesta indústria s'han creat altres empreses més modestes, que fan de Vilafranca un poble quasi exclusivament industrial, en un entorn poc habitual, la comarca d'Els Ports, a l'interior de Castelló.

■ **ECONOMÍA** **DE GANADEROS A INDUSTRIALES, PASANDO POR TRATANTES.**

El principal recurso económico en la Edad Media era la ganadería ovina y la lana. Durante el siglo XVIII y sobre todo en el siglo XIX, muchos vilafranquinos se dedicaban al comercio de caballerías. Los tratantes fueron los que trajeron a la villa un aire de modernidad. Vilafranca se transformó en un pueblo emprenedor, negociante y mercantil.

Actualmente el soporte de la economía local sigue siendo la industria, especialmente la textil y la maderera.

Alrededor de esta industria se han creado otras empresas más modestas, haciendo de Vilafranca un pueblo casi exclusivamente industrial, en un entorno poco habitual, la comarca de Els Ports, en el interior de Castelló.

■ HISTÒRIA

Els primers pobladors dels qui tenim referència daten del període Epipaleolític-Mesolític (10.000-5.000 anys a.C.) tal com ho testimonien les pintures rupestres de la Covatina del Tossalet del Mas de Rambla.

A mitjan del segle XX es descobreixen vestigis arqueològics de l'existència d'un poblat de l'Edat del Bronze (1.600 a 1.200 a.C.) a l'Ereta del Castellar. També existeixen indicis de poblats musulmans.

No obstant això, la data de naixement de Vilafranca, segons la seua Carta Pobra, va ser el 7 de febrer de 1239, amb el nom de Riu de les Truites, lloc que actualment es coneix com La Pobla del Bellestar. L'any 1303, va ser incorporada com a aldea de Morella, la qual cosa va suposar quasi 400 anys d'inconformisme i lluites, fins que l'any 1691 Vilafranca, juntament amb els altres llogarets de Morella, aconseguí de manera definitiva la seva independència.

Al terme de Vilafranca també es van lliurar importants batalles durant les guerres carlines, algunes d'elles decisives per a la victòria dels liberals, com la del Mas de la Carrasca i la del Pla de Mossorro.

■ HISTORIA

Los primeros pobladores de los que se tiene referencia datan del periodo Epipaleolítico-Mesolítico (10.000-5.000 años a.C.) testimonio ofrecido por las pinturas rupestres de la Covatina del Tossalet del Mas de Rambla.

A mediados del s. XX se descubren vestigios arqueológicos de la existencia de un poblado de la Edad de Bronce Medio (1.600 a 1.200 a.C.) en la Ereta del Castellar. También hay indicios de poblados musulmanes.

No obstante, la fecha de nacimiento de Vilafranca, según su Carta Pobra, fue el 7 de febrero de 1239, con el nombre de Riu de les Truites, en el lugar que actualmente se conoce como La Pobla del Bellestar. En el año 1303 fue incorporada como aldea de Morella, lo que supuso casi 400 años de inconformismo y luchas contra Morella, hasta que en 1691 Vilafranca, junto con las otras aldeas de Morella, consigue de forma definitiva su independencia.

En el término de Vilafranca también se libraron importantes batallas durante las guerras carlistas, algunas de ellas decisivas para la victoria de los liberales, como la del Mas de la Carrasca y la del Pla de Mossorro.

■ PATRIMONI CULTURAL

Recórrer els carrers de Vilafranca suposa retrocedir en el temps. L'avinguda Castelló i l'avinguda Llosar s'entrecreuen a la cantonada on es troba l'edifici *El Moderno*, d'estil modernista. Des d'allí el viatger passarà de l'època de la industrialització a la part més antiga del poble, creuant la plaça d'En Blasc i baixant pel carrer Major fins a l'Església, declarada Bé d'Interès Cultural. Al seu interior podrà veure un retaule gòtic de 1429, obra de Bernat Serra.

Si fem un recorregut pel casc antic hi trobarem, a més: l'Ajuntament, que custodia el retaule de Valentí Montoliu (XV), la Llotja, el Portal de Sant Roc, l'Hospital, la Casa Pairal dels Brusca, la Casa de Joan Baptista Penyarroja, cases blasonades..., racons encantadors de la localitat que diferencien la part antiga de la part nova, com si foren un poble i una xicoteta ciutat.

Ja fora del casc antic estan les ermites de Sant Roc, Santa Bàrbara i també el Calvari.

■ PATRIMONIO CULTURAL

Recorrer las calles de Vilafranca supone retroceder en el tiempo. La avenida Castelló y la avenida Llosar se juntan en la esquina donde se encuentra el edificio *El Moderno*, de estilo modernista. Desde allí el viajero pasará de la época de la industrialización hacia la parte más antigua del pueblo, cruzando la plaza d'En Blasc y bajando por la calle Major hasta la Iglesia, declarada Bien de Interés Cultural. En su interior podrá ver un retablo gótico de 1429, obra de Bernat Serra.

Recorriendo el casco antiguo se encontrará además: el Ayuntamiento, que custodia el retablo de Valentí Montoliu (XV), la Llotja, el Portal de Sant Roc, el Hospital, la Casa Señorial de los Brusca, la Casa de Joan Baptista Penyarroja, casas blasonadas..., rincones encantadores de la localidad que diferencian la parte antigua de la nueva, como si fueran un pueblo y una pequeña ciudad.

Fuera del casco antiguo encontramos la ermita de Sant Roc, la de Santa Bárbara y el Calvario.

■ FLORA

La flora autòctona de Vilafranca és molt variada i creix per tot el terme de forma espontània. Podem trobar al voltant de 700 espècies diferents. Entre els diferents tipus d'arbrat destaquen els pinars, els carrascars, les rouredes i els savinars. A més podem trobar també ginebre, espígol, argelaga comú, marxívol, coscolla, boixerola, aranyoner, servera, saborija i timonet...

El millor que es pot fer per gaudir i conèixer la flora de Vilafranca és passejar pel seu entorn.

■ FAUNA

Vilafranca és considerada com una de les àrees de major riquesa faunística de la Comunitat Valenciana. L'abundant presència de rapinyaires i mamífers catalogats en perill o molt vulnerables, juntament amb una enorme diversitat de petites aus, rèptils, amfibis i invertebrats, demostra la importància de la varietat d'hàbitats que hi ha representats en aquesta àrea i el bon estat de conservació en què es troben.

Entre aquesta gran varietat podem trobar des d'una rica població d'ocells menuts fins a les grans àguiles; des de l'escurçó fins a la serp verda, una de les més grans d'Europa; des del petit ratolí de camp fins al porc senglar. Destaca per la seva expansió dels últims anys la cabra salvatge. També trobem animals com la fagina, la geneta o el liró.

■ FLORA

La flora autóctona de Vilafranca es muy variada, creciendo por todo el término de forma espontánea. Podemos encontrar alrededor de 700 especies diferentes. Destacan entre los tipos de arbolado: pinares, encinares, robledales y sabinares, así como enebro, espliego, aliaga, eléboro fétido, coscoja, gayuba, endrino, serbal, ajedrea y tomillo...

Lo mejor que se puede hacer para disfrutar y conocer la flora de Vilafranca es pasear por su entorno.

■ FAUNA

Vilafranca es considerada como una de las áreas de mayor riqueza faunística de la Comunidad Valenciana. La abundante presencia de aves de rapiña y mamíferos catalogados en peligro de extinción o muy vulnerables, junto con una enorme diversidad de pequeñas aves, reptiles, anfibios e invertebrados, demuestra la importancia de la variedad de hábitats que hay representados en esta zona y el buen estado de conservación en que se encuentran. Entre esta gran variedad encontramos desde una rica población de aves pequeñas a las grandes águilas; desde la víbora hocicuda hasta la culebra bastarda, una de las más grandes de Europa; desde el pequeño ratón de campo hasta el jabalí. Destaca por su expansión de los últimos años la cabra montesa. También encontramos animales como la garduña, la gineta o el lirón careto.

■ PANORÀMIQUES

Vilafranca ofereix al viatger diferents paisatges i unes majestuosos vistes panoràmiques. Els barrancs, les muntanyes elevades, les construccions de pedra en sec i els masos disseminats pel terme, ens donen una idea de com era i com és la vida per aquests paratges.

Les Coves del Forcall, les Fonts de Llosar, La Gotera, el Barranc de La Fos, el mont Picaio, el Riu de Montlleó o el Tossal dels Montllats (1643 m) són zones molt interessants i amb un encant propi, que ens donen unes excel·lents panoràmiques de les comarques d'Els Ports i L'Alt Maestrat.

■ SENDERISME

“Caminem des de fa bastants anys pels senders i assejadors de Vilafranca, un dia pugem al Picaio, un altre agafem dinar i baixem a la Fos, o prenem sac de dormir i fem nit a l'Estrella. No busquem res en especial, simplement nodrir-nos d'allò que sap algú sobre plantes, del que ens explica l'altre que es fixa més en les aus, d'escoltar les contalles d'aquell que sap històries passades als masos o al poble o, senzillament, gaudir de la berena a la vora d'una font d'aigua ben fresca. Són molts els atractius i les vivències que podem extreure dels moments d'un dia de caminada.”

RIPOLLÉS, D., MONFORT, S. (2001): CAMINS I PAISATGES DE VILAFRANCA – GUIA D'ITINERARIS A PEU. ED. GRUP ECOLOGISTA DE VILAFRANCA. ECOLOGISTES EN ACCIÓ, CASTELLÓ.

■ PANORÁMICAS

Vilafranca ofrece al viajero diferentes paisajes y unas majestuosas vistas panorámicas. Los barrancos, montañas elevadas, construcciones de piedra en seco y masías diseminadas por el término, nos dan una idea de cómo era y cómo es la vida por estos parajes.

las Cuevas del Forcall, Fuentes del Losar, La Gotera, Barranco de la Fos, monte Picaio, Río Montlleó, Tossal dels Montllats (1.656 m), son zonas muy interesantes, tanto por su propio encanto, como para obtener unas excelentes panorámicas de las comarcas de Els Ports y L'Alt Maestrat.

■ SENDERISMO

“Caminamos desde hace bastantes años por los senderos y azagadores de Vilafranca, un día subimos al Picaio, otro cogemos la comida y bajamos a la Fos, o cogemos el saco de dormir y pasamos la noche en la Estrella. No buscamos nada en especial, simplemente nutrirnos de aquello que sabe alguien sobre plantas, de lo que nos explica el otro que se fija más en las aves, de escuchar los relatos de aquel que sabe historias pasadas en las masías o en el pueblos o, sencillamente, disfrutar de la merienda a la vera de una fuente de agua bien fresca. Son muchos los atractivos y las vivencias que podemos extraer de los momentos de un día de caminata.”

RIPOLLÉS, D., MONFORT, S. (2001): CAMINS I PAISATGES DE VILAFRANCA – GUIA D'ITINERARIS A PEU. ED. GRUP ECOLOGISTA DE VILAFRANCA. ECOLOGISTES EN ACCIÓ, CASTELLÓ.

■ LA PEDRA EN SEC

Es pensa que les construccions de pedra en sec podrien tindre el seu origen al Pròxim Orient, i que després van ser introduïdes a Europa. Tanmateix, no hi ha cap construcció datada ni tampoc es coneixen els noms d'aquells homes que van passar llargues hores fent parets, case-tes, pous i paredons. Aquestes construccions s'han anat construint a poc a poc al llarg de la història, i han creat a Vilafranca un paisatge humanitzat molt característic i exclusiu.

■ LA POBLA DE BELLESTAR

Està situada a la vall de la Rambla de les Truites. L'any 1232 el Rei Jaume I, trepitjant per primera vegada terres valencianes, va passar per La Pobla del Bellestar, aleshores anomenada Riu de les Truites, frontera entre els Regnes d'Aragó i València fins al segle XVIII. L'any 1239 En Blasc D'Alagó li concedeix la Carta de Població. Poc després, el poble es trasllada de lloc i canvia de nom; ara s'anomena Vilafranca.

A la Pobla del Bellestar es poden admirar l'ermita de Sant Miquel, la Torre Aduana i El Pont Gòtic.

■ EL LLOSAR

Conjunt arquitectònic format per l'ermita de la Mare de Déu del Llosar del segle XVII, una hostatgeria del s. XVIII, els "arcs del Pare Plàcid" del s. XIX i vàries cases. La imatge que es venera en aquesta ermita va ser trobada per un llaurador, probablement a finals del s. XIV o principis del s. XV.

■ LA PEDRA EN SEC

Se estima que las construcciones de piedra en seco podrían tener su origen en el Oriente Próximo, y que después se introducen en Europa. No obstante, no hay ninguna construcción fechada ni tampoco se conocen los nombres de aquellos que pasaron largas horas erigiendo paredes, casetas, pozos y paredones. A lo largo de la historia se han ido construyendo poco a poco, creando en Vilafranca un paisaje humanizado muy característico y peculiar.

■ LA POBLA DE BELLESTAR

Está enclavada en el valle de la Rambla de las Truchas. En el año 1232 el Rey Jaime I pisó por primera vez tierra valenciana, siendo ésta La Pobla del Bellestar, entonces llamada Riu de les Truites, frontera entre los Reinos de Aragón y Valencia, hasta el siglo XVIII. El año 1239 En Blasc d'Alagó le concede la Carta de Población. Poco después, el pueblo se traslada de sitio y cambió su nombre; ahora se llama Vilafranca. En la Pobla del Bellestar se pueden admirar la ermita de Sant Miquel, la Torre Aduana y El Puente Gòtico.

■ EL LLOSAR

Conjunto arquitectónico que consta de la ermita de la Virgen del Llosar, del siglo XVII, de una hospedería del s. XVIII, "els arcs del Pere Plàcid" del s. XIX y varias casas. La imagen que se venera en esta ermita fue hallada por un labrador, probablemente a finales del s. XIV o principios del s. XV.

■ FESTES , CELEBRACIONS I ALTRES ACTIVITATS

A Vilafranca, com a tots els pobles d'aquestes terres, estan molt arrelades les tradicions festives populars.

L'any comença celebrant Sant Antoni. Durant tres caps de setmana es porten, amb cavalleries, els troncs, les barres i la "malea", per tal de preparar la barraca, que s'encendrà després de la representació de la vida del sant. Els majorals conviden a pastissos de carabassa i celebren "l'Almoneda" (subhasta).

Al febrer se celebra Sant Blai.

El dilluns de Pasqua de Pentecosta la festa es trasllada a l'ermita del Llosar on, després de la missa, es reparteix llet i pastes.

Al maig es fa la primera romeria a Sant Miquel.

Al juny, el Capsigrany, mostra de teatre.

Al juliol se celebra Sant Cristòfol, patró dels xofers, a l'ermita de la Mare de Déu.

També se celebra al juliol la Fira de la Magdalena, fira de ramaderia, d'artesanía i maquinària.

A l'agost, una setmana de festa dedicada a Sant Roc, amb actes religiosos, culturals, balls, bous i concursos, ajuda a oblidar durant uns dies la rutina i l'estrès de la feina.

El dia 8 de setembre és la festa major: la Mare de Déu del Llosar.

A finals de setembre, romeria a Sant Miquel.

■ FIESTAS , CELEBRACIONES Y OTRAS ACTIVIDADES

En Vilafranca, como en todos los pueblos de estas tierras, están muy arraigadas las tradiciones festivas populares.

Se empieza el año celebrando Sant Antoni Abat. Durante tres fines de semana se recogen con caballerías los troncos, las barras y la "malea", para construir una "barraca" que será encendida tras la representación de la Vida del santo. Los mayoresales invitan a "pastissos de carabassa" y celebran "l'Almoneda"(subasta).

En febrero se celebra la fiesta de Sant Blai.

El lunes de Pascua de Pentecostés la fiesta se traslada a la ermita del Losar donde, después de la misa, se reparte leche y pastas.

En mayo se realiza la primera romería a Sant Miquel.

En junio tiene lugar la muestra de teatro "Capsigrany".

En julio se celebra Sant Cristòfol, patrón de los conductores, en la ermita de la Virgen. También en julio se celebra la Feria de la Magdalena, de ganadería, de artesanía y maquinaria.

En pleno agosto, una semana de fiesta, dedicada a Sant Roc, con actos religiosos, culturales, bailes, toros y concursos, ayudan a olvidar por unos días la rutina y el estrés del trabajo.

El día 8 de septiembre, la fiesta mayor, la Virgen del Llosar.

A finales de septiembre, romería a Sant Miquel.

■ GASTRONOMIA

Segons l'època de l'any i la festivitat que se celebra, és tradició cuinar diferents plats.

Així, destaquen, per exemple, els embotits casolans que es fan a les matances, les "pilotes" per Nadal, rosques per Pasqua, els pastissos de carabassa per Sant Antoni i el Llosar...

Com a plats típics destaquen el ternasco, la perdiu, el conill amb caragols i la quallada.

Però el més conegut i destacat de la gastronomia vilafranquina és el rovelló, que dona a qualsevol plat un sabor exquisit.

■ SERVEIS

AJUNTAMENT DE VILAFRANCA (OFICINES MUNICIPALS)

Avinguda Llosar, 26

12150, Vilafranca

Tel.: 964 44 10 04

Fax: 964 44 01 83

e-mail: vila@ajuntamentdevilafranca.es

www.ajuntamentdevilafranca.es

TOURIST INFO

Plaça Església, 6

12150, Vilafranca

Tel.: 964 44 14 32

Fax: 964 44 14 32

e-mail: vilafranca@touristinfo.net

CENTRE DE SALUT

Avinguda Llosar, 150

12150, Vilafranca

Tel.: 964 44 01 21

GUÀRDIA CIVIL

Carrer Joan Baptista Penyarroja

12150, Vilafranca

Tel.: 964 44 10 02

CÀMPING MUNICIPAL • CAMP DE FUTBOL • CAMP DE TENIS • CASA DE CULTURA • CASA DE JUBILATS • CASA SOCIAL • FRONTÓ • MERCAT SETMANAL (DISSABTES) • PISCINES MUNICIPALS (DE JUNY A AGOST) • POLIESPORTIU

TEXTS: ALCÁCER, P.

FOTOGRAFIES: MIRALLES, F.; MIRALLES, R. i MONFORT, S.

■ GASTRONOMÍA

Según la época del año y la festividad, es tradición cocinar diferentes platos.

Podemos resaltar algunos como los embutidos caseros, que se hacen en las matanzas, las "pelotas" por Navidad, rosas por Pascua, los pasteles de calabaza por Sant Antoni y el Llosar...

Como platos típicos destacan el ternasco, la perdiu, el conejo con caracoles y la cuajada.

Pero lo más conocido y destacado de la gastronomía vilafranquina es el muy apreciado rovellón, que da un sabor muy peculiar a los platos donde se añade.

■ SERVICIOS

AJUNTAMIENTO DE VILAFRANCA (OFICINAS MUNICIPALES)

Avenida Losar, 26

12150, Vilafranca

Tel.: 964 44 10 04

Fax: 964 44 01 83

e-mail: vila@ajuntamentdevilafranca.es

www.ajuntamentdevilafranca.es

TOURIST INFO

Plaza Iglesia, 6

12150, Vilafranca

Tel.: 964 44 14 32

Fax: 964 44 14 32

e-mail: vilafranca@touristinfo.net

CENTRO DE SALUD

Avenida Losar, 150

12150, Vilafranca

Tel.: 964 44 01 21

GUARDIA CIVIL

Calle Juan Bautista Peñarroya

12150, Vilafranca

Tel.: 964 44 10 02

CÀMPING MUNICIPAL • CAMPO DE FÚTBOL • CAMPO DE TENIS • CASA DE CULTURA • CASA DE JUBILADOS • CASA SOCIAL • FRONTÓN • MERCADO SEMANAL (SÁBADO) • PISCINAS MUNICIPALES (DE JUNIO A AGOSTO) • POLIDEPORTIVO

TEXTOS: ALCÁCER, P.

FOTOGRAFÍAS: MIRALLES, F.; MIRALLES, R. y MONFORT, S.

■ EDITA

■ COL·LABOREN

AJUNTAMENT DE VILAFRANCA (OFICINES MUNICIPALS)

AJUNTAMENT
DE VILAFRANCA

Mancomunidad Turística
del Maestrazgo

COMUNITAT
VALÈNCIANA.COM

Dipòsit legal CS-327-2004
Edició 2004. Impremta 4 COLORS

